

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Andreae Alciati Emblemata

Alciati, Andrea

Patavii, 1661

Prudens magis quam loquax. Emblema XIX.

[urn:nbn:de:bsz:31-127360](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-127360)

Prudens magis quàm loquax.
EMBLEMA XIX.

NOCTVA Cecropijs insignia praeſtat Athenis,
Inter aues ſani noctuæ conſilij.
Armifera merito obſequijs ſacrata Mineræ,
Garrula quo cornix ceſſerat ante loco.

COMMENTARI I.

I. **D**EPINGITVR noctua, nota auis, in ſua planitie; hæc enim Athenienſibus erant ſigna gentilitia. Epigraphe Stockhameri ſonat, *Prudens, ſed infamulus.*

II. **H**VIVS Emblematis character dicitur videri ex mimis aliquot vetuſtis, in quibus eſt Mineræ ſimulacrum cum ingenti umbone, ſub qua eſt noctua. Sunt & alij quidam mimi in quibus expreſſum eſt Palladis galeatum caput, à cuius altera parte noctua innititur proſtrato carche-

ſio; iuxta quadrigæ cum Victoria, laurea circumducta cum baccis. Fabulam autem noctuæ Ovidius 2. Metamorph. refert, quæ quia longiuſculè ab illo narratur, breuitati conſulens omitto. Hoc tamen ſummatim dico, Coronidem è miſterio Palladis propter loquacitatem expulſam, in cuius locum ſuceſſit Nyctimene. Eſt autem Noctua Mineræ ſacra vel propter oculos caſios, quibus qui præditi ſunt, præſtantioris & acutioris ingenij ſeruntur eſſe: vel propter lucubran-

Cur noctua Mineræ ſacra, & Athenorum ſymbolum:

di

di & contemplandi munus, quod animi vis dicatur nocturni potissimum temporis silentio vegetari. Quia verò Minerua Athenarum præfes erat, ideo ab iis pro figuris gentilitijs fuit adhibita. Nam cum Neptunus à Minerua victus, non posset regione Attica potiri. iratus immisit illis *δυσβουλίας*, id est, leuia stultaq; consilia. Hoc Minerua non mutauit, sed quod illi malè statuisset, illa in bonos exitus vertere. Vnde natum prouerbium, *γλαυξ ἴππαστο*, *Noctua volauit*: quoniam hæc auis sacra Mineruæ, & auspiciata consilijs credebatur, eiusq; volatus Atheniensibus erat victoriæ symbolum. Allusit huc Aristophanes in *Vespis*.

Γλαυξ γὰρ ἡμῶν πρὶν μάχεσθαι τὴν στρατὸν δὴ ἴππαστο. id est:

Noctua nostras ante pugnam peruolat copias.

Refert enim Plutarchus in vita Periclis, illi è superiore nauis tabulato concionanti, noctuam ad dextram aduolasse, ac malo infeldise: quod omen effecit, vt omnes irent in illius sententiam. Iustin. lib. 23. rei huiusce causâ Hieroni duci ascribit, cui adolescenti prima bella ineunti, aquilam in clypeo, noctuam in hasta confeldise refert. Quod ostentum, & in consilio cautum, & manu promptum, Regemq; futurum significabat. Hinc factum est, vt Athenienses non solum in nummis, tum aureis, tum argenteis noctuam inculperent, sed etiam in templorum foribus, & in portis vrbis, atq; etiam in vexillis idem signum apponendum curauerint. vnde *παρέμια, Noctuas Athenas*. Quod idem sonat, ac si dicas, in mare fers aquam, in montem ligna. In huiusmodi cultum noctuæ acerbe lusit Demosthenes, cum è carcere populi Atheniësis elapsus fugeret: nam ad Palladis arcem subinde respectâs, sublatis manibus: O Pallas, inquit, vibium domina, cur tribus infansissimis bestijs delectaris? Noctua, Dracone, & populo? Ex vna fortè cæcitatem: ex dracone liuorem animorum, ex populo instabilitatem & inconstantiam intelligens. Alij malunt referre ad nummū aureum & argenteū, in quo inculpta erat Noctua. Vnde èt in prouerbium abijs, *Noctua Lauriotica*, quo velut enigmate vim pecuniarum significabant; Laurios enim Atticæ regio est, non modò metalli venis, sed & noctuis fre-

quens. Hinc Aristophanes in *Auibus*:

Γλαυξ ἡμῶν δὲ οὐ τ' ἐπιλείψει λαυριωτικά,

Ἄλλ' ἰνοκῆσσειν ἰνδόν, ἢ τε τοῖς βαλαυρίοις

Ἐνεσῆσσει. id est:

Noctua vos nō relinquēt Lauriotica, sed hæc Edibus aderunt in ipsis, inque loculis nidulos

Sibi parabunt.

De nomininate Atheniensi testatur quoq; Plutarchus in vita Lyfandri, cum de seruo meminit, qui domini sui furtū *επιρρηματικῶς* indicans, ait: multas sub regulis cubare noctuas; ostendens illic abditas pecunias, noctuis insignitas. Nec illepide dicitur volasse noctua, quories res non viribus, sed pecuniarum interuentu confecta creditur. Hoc loco mirari subit, qua causa ductus Erasmus, vertit Græcum prouerbium *γλαυξ εἰς ἀθῆνας*, *Vlulas Athenas*: cum vertendum fuisset, *Noctuas Athenas*. Nam *γλαυξ*, proprie noctuam significat, *εἰργαλίος*, vlulam. Neq; eadem est noctua cum vlula, quod ex Aristotelle liquet; & diuersarum linguarum nomina manifestant: Vlulam vocant Itali *Aluco*; Germanij, *Hubu*; Hispani, *Anillo*: Noctua verò illi, *Ciuetta*; isti, *Kanz*; hi, *Lechuzca*.

Præterea vlula quamuis inter aues nocturnas nominetur, solet venari picas; noctua mures, lacertos, & huiusmodi bestiolas, vt idem Aristoteles autor est. Plinius etiam lib. 10. cap. 12. Aristotelis verba transferebat: Vincos ungues & nocturnæ aues habent, vt noctua, baba, vlulæ. Plura de huius Emblematis materia qui desiderat, legat adagia, *Vlulas Athenas*, *Noctua volauit*, *Noctua Lauriotica*; & *Atheniensium inconsulta temeritas*, Pierium 20. Hieroglyph. Gyrald. Syntag. 11.

CECROPIIS Athenis. Athenas Cecropias à Cecrope Rege, & Athenienses Cecropidas appellari, iam in superioribus attingimus. Athenæ autè *ἀτθὸ τῆς ἀθῆνας* (ne iterum adhuc reperere cogamur) hoc est, Minerua, quæ nomen huic ciuitati imposuit. Diuus August. 18. de Ciuit. Dei, c. 9. ex Varrone diuersum ab alijs sentit. vide Platonem in Cratylō.

Insignia præstat] Cur Athenienses noctuam pro insignibus gerant, iam satis dictum arbitror.

Sani noctua consilij] ab effectu dicitur sani

Noctua volauit.

Erasmus taxatur.

III.
Athene unde nominata.

Noctua Lauriotica.

fani consilij, quia eius volatus latum & auspicatum consilium reddebat Atheniensibus. Nam quod quidam referunt, verba illa, *fani consilij*, ad fabellam Angeli Politiani, quæ est in fine Lamia, de Noctua & cæteris aubus, Sane non placet, suum tamen cuiq; esto liberum iudicium.

Armifera Minerua] Minerua ex cerebro Iouis armata profiliit. Consule quæ supra Embl. 1. de Minerua diximus. Mihi succurrit illud Anacreontis de rosa:

Πλεμονλόνον τ' ἄθνην
Κορυφῆς ἰδίου ζεύς. id est:

vt cum è vertice Iouis exiit armata scuto & hasta Minerua. Ouidius 6. Fast.

Credatur armifera signū celeste Minerua. Idem 2. Amorum, eleg. 6.

Vitit & armifera cornix inuisa Minerua. Martial. initio epigramm.

Accipe bellige a iudū thoraca Minerua. Meminit & in Olympijs Pindar. Ode 7.

Armata anem fingitur (ait Phornutus) in iplo ortu, quod sapientia suis ipsius prædijis satis instructa sit ad maximas & difficillimas res obeundas. Deinde atium omnium, & belli Dea, quod & disciplinarum liberalium vsum, & bellorum administrationem sine sapientia mancam, & inanè esse intelligimus. Pindari Scholiast.

Obsequijs sacra 2] Noctuam dicantur fuisse Palladi, repudiata cornice, copiose tradit Ouid. 2. Metamorph. Minerua Erichthonium Cætopis filiabus cistella viminea inclusum, & seruandum tradiderat, & ne aperirent, interdixerat. Quod cum neglexissent, Coronis factum Minerua indicauit, vnde ab eiusdem comitatu repulsa est, & in cornicem mutata. Sic enim conqueritur:

-- Mibi gratia talis

*Redditur, vt di ar tutela pulsa Minerua,
Et ponar post noctis auem: mea pæna volucres*

Admonisse potest, ne voce pericula quarat. Cuius postrema verba mythologiam habent. Garruli enim, quinque nimio linguæ vitio laborant, haud vnquam possunt cum sapientibus & cordatis viris habere commercium: quin vbi apud eos aliquid effuerint, tandem odiosa infamiae labe asperguntur, & à conuictu laudato virorū honestorum, & virtute in signum abesse coguntur. De noctua prudentia Dion. Chrysostomus doctè ac lepidè oratione Olym-

pica, quæ est 12. Hoc etiam addere nõ gra uabor, quod Alciatus scribat, Minerua noctua merito consecratam, nempe ab Eustathio ingeniosè ad 1. Iliad. ratione redditã: *γλαυκα* sacram esse *τῆ ἀθητικῆ ἀθνη*, *διὰ τὴν πρὸς τὸ ἀθρεῖν τῆ γλαυκῶσιν ταυ τὸτητα*: quia nimirum ἀθρεῖν & γλαυκῶσιν idem significant. Phornutus in lib. de Natura Deorū, causam reddet, quare noctua Minerua sacra sit, his verbis. *οἱ δὲ δράκοντες, ἢ ἡ γλαυκὴ διὰ τὸ ἰμπερὶς τῶν ὀμμάτων ἀνατίθενται ταυτῆ τῆ γλαυκῶσιν ἔση*. id est: *Dracones & noctua ei consecrati sunt propter oculorum similitudinem, siquidem ipsa glauca est.* Vide Lamiæ Politiani.

Garrula quo cornix] Virgines silentium decorat, garrulitas dedecorat, vt postea dicemus, ideo cornix, quæ loquax est, & ministerio Mineruae exclusa, noctua verò alciata. Vide Ouid. loco citato 2. Metamorphoseos. Reiecta est cornix à Pallade, sicuti à Græcis accepimus, quod meditationum sit infesta perugilio, & mentis agitatione interpellet sua garrulitate, cuius ipsa signum gerit. Sic enim Græci *κράζειν* dicunt, de garrulis, vt *cornicari* Perlius in Satyris. Sed & reperio cornicem in Palladis manu apud Peloponnesos vsum.

Hieroglyphicum, longè secus quàm Athenis, vbi cornices ad arcem Palladis non aduolabant: cuius rei causam non à fabulis, sed ab ipsa natura reperit Lucretius. Noctua; inquit Boccatius, ideo Mineruae est attributa pulsa cornice, vt ostendatur, sapientem præmeditatione in obscuris sepe sita, noscere, vti & noctua videt in tenebris & garrulitate atq; loquacitate repulsa, vt opere agat, loca, tempusq; respiciere. Fabula videtur ex vero traxisse originem. Nam Plinius de cornice loquens, ab Arcturi fideret, inquit, ad hirundinum aduentum notatur, eam Mineruae lucis templisq; ratio, alicubi omnino non aspicit, sicut Athenis. Vide Iustinum lib. 23. in fine. Memini legere me apud Plutarch. De odio, & inuidia, inter cornices & vlulas perpetuum esse dissidium, quarum vel occisuram sanguinem permilicet quidam negant: vt etiã si quis confundat, vtrumque seorsum diffluere narrent. Alian. lib. 3. c. 9. de animalibus. perspicuè idè tradit, *ἐπει δὲ ἡ γλαυκὴ ἐστὶν αὐτῆ (supple κορώνη) πτολίματον, ἢ ἡ νύκτωρ ἐπιβουλοῦσιν ὄρεσι τῆς κορώνης, ἢ δὲ*

Armata cur Pal- las.

Noctua cur Palladi sacra reiecta cornice.

Cur cor- nix à Pal- lade re- pulsa.

Emble- matis de cornicem.

Cornix & vlula- rum dissi- dium.

ἡδὲ μετ' ἡμίραν ἰκίην τὰ τοῦ δράκου
 εἶδναι ἔχειν τὴν ὄλιν τὴν γλαυκὰ τὴν
 ἰκαδὰ ἀσθενή. De hoc inter noctuam
 & cornicem dissidio facit quoq; mentio-
 nem Aristoteles lib. 9. de Histor. animal.
 cap. 1. Cornix meridie oua surripiens no-
 ctuæ, absomit, cum non clarè interdiu
 noctua videat. Noctua contrà oua corni-
 cis noctu exedit; estq; altera interdiu, al-
 tera noctu potentior. Sed die vel cæteræ
 auiculæ omnes noctuam circumuolant,
 quod mirari vocatur, aduolantesq; percu-
 tiunt. Quapropter aucupes ea constituta,
 auicularum genera multa & varia capiūt.
 Vide Alianum & Oppianum, de aucupio.

VERBORVM parsimonia sapientes
 maximè decet, eorumque perspicacitas in
 rebus obscuris & difficilibus agnosci ver-
 sariq; debet. Eo enim præcipuè differt ab
 imperito & stulto prudens, tertiq; sciens,
 quod pauciloquus, quodque oculatus in
 ijs sit, ad quæ alij conuiuent, vel oculorum
 mentis obscura caligine cæcuriunt. Eius
 quidem rei symbolum est Noctua, olim
 Atheniensium insigne, ac Mineræ sacra.
 Sed quorsum hoc Emblemata, dixerit ali-
 quis, aut quodnam argumentum habet?
 Nimirum ciuitatem optimis moribus ac
 legibus institutam sapientia, consilio matu-
 ro, recta prudentia firmari, spreta inani ho-
 minum loquacitate. Idem de singulis ma-
 gistratibus, quique Remp. administrant,
 est statuendum: qua ratione Demosthenes,
 alijque boni oratores, aduersos habebant
 demagogos, blandosque concionatores,
 qui vulgi cupiditatibus inferuebant: nec
 minus eos insectabantur quam sophistas
 obstreperos optimi quique Philosophi.
 Certè epigraphes argumentū, quod habet
 instat oraculi. *Prudēs magis quàm loquax;*
 possem non incommodè illustrare Fabij
 exemplo Maximi (qui quo tempore Anni-
 balem iuueniliter exultantem sua patien-
 tia fregit, multis conuicijs militari lasciu-
 uia impetitus, non ponebat rumores ante

salutem) nisi occurreret laudatum Ereo-
 nici facinus. Is Lacedæmonijs præfectus,
 cum accepisset suos milites in insula Chio
 aniona laborantes tacitè coniurasse in in-
 sulares Chios, vtq; sese discernent, arun-
 dinem manu pileo circūtulisse: censuit
 ille, non aperta vi (quod fieri commodè
 non poterat) agendum: sed quindecim de-
 lectis comitibus per urbem incedendo, qui
 primus ei obuiam veniebat arundinem ha-
 bens, obruncari iussit. Causam sciscitan-
 tibus, nihil aliud respondebat, quàm id à
 se factum, quod gestasset arundinem. Ita-
 que cæteri coniurati arundines statim de-
 posuerunt. Imò Ereonicus Chios conuo-
 caris, ne vllum quidem de coniuratione
 verbum fecit, ne metum aut suspicionem
 inijceret, sed pecunias imperauit, quas ius-
 sit militibus distribui, ne quid noui moli-
 rentur. Ii statim paruere. Sic paucorum
 pœna periclitantibus multis occursum est.
 Retulit Xenoph. 2. rerum Græcar. Socra-
 tes admonebat suos discipulos, vt tria po-
 tissimum in omni vita haberent: In ani-
 mo prudentiam, in vultu verecundiam, &
 in lingua silentium. Hinc Caro, Vticen-
 sis dictus, cum ei etiam nunc puero, vitio
 daretur taciturnitas (nec enim cum pue-
 ris exercebatur, nec à quoquam audiri vo-
 lebat) ait: Carpent taciturnitatem, mo-
 dō vitam probent. Et addidit: Tum de-
 mum abruptam hoc meum silentium,
 cum ea loqui poterō, quæ sunt indigna
 silentio. Latere plerumque volunt verè
 probi, & in pectore intimo domicilium
 virtus habet, non in vultu aut fronte. Con-
 trà improbi odiosa garulitate perpetuò
 aures astantium obrundunt, imitati scili-
 cet ollas & dolia, quæ quo magis vacua
 & inania, eo magis resonantia. Natura
 enim hoc linguosis istis insutum, vt non
 multa solum loquantur, sed etiam mala.
 De quibus non malè dicitur, quod qui-
 dam de lascinia capta & pennis exuta:
 Vox es, præterea nihil.

IV.
 Paucilo-
 qui sapien-
 tes.

Emble-
 matis do-
 cumentū.

